

ність шкіри – (as) *white as milk / cream* [АУФС, с. 673; 1006]. Для характеристики повної і здорової людини у позитивному сенсі вживають порівняння (as) *fat as butter / cream*, блідого обличчя або шкіри людини – (as) *pale as cream* [АУФС, с. 323]. Про того, хто діє всупереч власним інтересам та облищає заняття, що дає засоби до існування, кажуть: *He/she quarrels with his/her bread and butter* [АУФС, с. 803]. Про недоцільність жалкувати за чимось свідчить прислів'я *It is no use crying over spilt milk* (пор. укр.: *Після бійки кулаками не махають* або *Сльозами горя не здолаєш*).

У результаті аналізу виявлено спільні джерела культурної інформації в межах харчового коду культури (біблійні, обрядово-традиційні, суспільно-історичні, літературні, фольклорні) як із спільною символікою (хліб/bread, молоко/milk, пиріг/cake), так і відмінною (укр. *вареник, бублик, галушка*, англ. *pancake, bacon, jam*).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в зіставленні інших кодів культури, основних моделей зчеплень кодів, їхньої взаємодії, та в дослідженні їхньої специфіки в українській і англійській фразеології.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка / Н. Ф. Алефиренко. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 288 с.
2. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси [монографія] / Флорій Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 192 с.
3. Березович Е. Л. Язык и традиционная культура: Этнолингвистические исследования / Елена Львовна Березович. – М.: «Индрик», 2007. – 600 с. (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования).
4. Гудков Д. Б. Телесный код культуры: материалы к словарю / Д. Б. Гудков, М. Л. Ковшова. – М.: Гнозис, 2007. – 288 с.
5. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика: Нариси / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.
6. Заваринська І. Ф. Лінгвокультурна інформація фразеологізмів з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Заваринська Ірина Федорівна. – Рівне, 2009. – 215 с.
7. Капелюшник Е. В. Человек сквозь призму кулинарного кода культуры / Е. В. Капелюшник // Вестник Томского государственного университета. – Вып. 435. – 2011. – С. 11–15.
8. Ковшова М. Л. Семантика и прагматика фразеологизмов (лингвокультурологический аспект): дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.19 «Теория языка» / Ковшова Мария Львовна. – М., 2009. – 654 с.
9. Красных В. В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В. В. Красных // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / [отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов]. – М.: МАКС Пресс, 2001. – Вып. 19. – С. 5–19.
10. Маковский М. М. Язык – миф – культура. Символы жизни и жизнь символов / Марк Михайлович Маковский. – М., 1996. – 329 с.
11. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
- Устинова Н. А. Пищевой код как символизация пищевой традиции (на материале говоров Среднего Приобья) [Электронный ресурс] / Н. А. Устинова // Вестник Томского госуниверситета. – № 333. – 2010. – С. 28–31. – Режим доступа: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/333/image/333-028.pdf>

Список довідникової літератури

1. АУФС – Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев] – К.: Знання, 2005. – 1056 с.
2. ЛЕ – Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
3. СМЭС – Славянская мифология. Энциклопедический словарь / С. М. Толстая [отв. ред.], Т. А. Агапкина, О. В. Белова и др. – [2-е изд., испр. и доп.] – М.: Междунар. отношения, 2002. – 512 с.
4. ССНП – Юрченко О. С. Словник стійких народних порівнянь / О. С. Юрченко, А. О. Івченко. – Х.: Основа, 1997. – 176 с.
5. СТМК – Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Флорій Сергійович Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205 с.
6. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови [укл.: В. М. Білоноженко та ін.]. – К.: Наукова думка, 2008. – 1104 с.
7. DIO – Dictionary of Idioms and Their Origins / Linda and Roger Flavel. – L.: Kyle Cathie Ltd, 2006. – 343 p.

УДК 811.111'37

Т. Г. Гафу, І. В. Сапожник,

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, м. Чернівці

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ FOOD В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена проблемі дослідження лексико-семантичного поля в сучасній англійській мові. Лексико-семантичне поле FOOD визначається як динамічне утворення, внутрішньо організована система взаємопов'язаних і взаємозалежних лексичних одиниць на позначення їжі, які реагують на зміни, що відбуваються в мові, особливості яких відображаються у їх структурній та семантичній організації. В роботі досліджуються семантичні особливості лексико-семантичного поля FOOD, проведено компонентний аналіз лексеми FOOD, за допомогою формули В.В. Левицького визначено ядро, центр і периферію лексико-семантичного поля FOOD.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, ядро, центр, периферія, синонімія, антонімія, компонентний аналіз.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОЕ ПОЛЕ FOOD В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Статья посвящена проблеме исследования лексико-семантического поля в современном английском языке. Лексико-семантическое поле FOOD определяется как динамическое образование, внутренне организованная система взаимосвязанных и взаимозависимых лексических единиц для обозначения еды, которые реагируют на изменения, происходящие в языке, особенности которых отражаются в их структурной и семантической организации. В работе исследованы семантические особенности лексико-семантического поля FOOD, проведен компонентный анализ лексеми FOOD, с помощью формулы В.В. Левицкого определены ядро, центр и периферия лексико-семантического поля FOOD.

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, ядро, центр, периферия, синонимия, антонимия, компонентный анализ.

LEXICO-SEMANTIC FIELD FOOD IN MODERN ENGLISH

The article deals with the problem of investigation of the lexico-semantic field. A general overview of the definitions and basic approaches to the investigation of the lexico-semantic field are provided. One of the important problems of modern

linguistics is the study of lexical units as elements of the language system. Such studies allow to investigate the semantic structures that reveal basic patterns of formation and development of English vocabulary, the reasons for the creation of each lexeme, time of its formation and change of meaning. In linguistics, lexico-semantic field has mainly been researched in terms of expression and meaning. It is a complex system which combines all possible meaning components of one lexeme. Lexico-semantic field FOOD is defined in the article as a dynamic entity responsive to changes occurring in the language, an internally organized set of interrelated and interdependent units denoting food, the specific features of which lie in their structural and semantic organization and means of formation. Taking into account the above-mentioned, semantic peculiarities of the lexico-semantic field FOOD in Modern English are outlined. The componential analysis of the lexeme FOOD is carried out. Based on the formula by V.V. Levytskii, nucleus, center and periphery of the lexico-semantic field FOOD are determined.

Keywords: *lexico-semantic field, nucleus, center, periphery, synonymy, antonymy, componential analysis.*

Одним із важливих завдань сучасної лінгвістики є дослідження лексичних одиниць як елементів мовної системи. Такі дослідження уможливають розкриття глибинних структур семантики, що дозволяє виявити основні закономірності та шляхи розвитку лексичного складу англійської мови, причини творення кожної лексеми, час її виникнення і зміни значень. У центрі цих досліджень знаходиться лексема, природа семантики якої виявляється насамперед через її предметний зміст, співвіднесеність з іншими лексемами у структурі семантичного поля.

Актуальність дослідження зумовлена динамікою розвитку загальної лексичної системи мови та необхідністю різноаспектного її дослідження. У статті фактом такого розвитку є лексико-семантичне поле FOOD, дослідження якого здійснюється з урахуванням сучасних підходів до мовних фактів – у номінативному та семантичному аспектах.

Окремі аспекти, що стосуються типології і семантичних особливостей лексичних одиниць, а також структуру лексико-семантичного поля вже висвітлювали вчені – представники різних наукових напрямків – І. Тріп, Р. Інсен, Л. Вейсгербер, У. Порциг; серед вітчизняних лінгвістів питаннями закономірностей семантичних зв'язків між мовними одиницями та системного характеру лексики займалися О. О. Потєбня, М. М. Покровський, В. В. Виноградов, С. В. Кузнєцова, Л. М. Васильєв, Ф. П. Філін, Г. С. Щур та інші.

Сучасні розвідки більшою мірою стосуються проблеми будови семантичного поля, визначення його основних ознак, що дозволяє виявити принципи організації певних одиниць у полі. Так чи інакше, різні комбінації ознак зводяться до виділення таких структурних елементів поля, як ядро та периферія. Власне, це чинник, що об'єднує погляди таких дослідників, як Ю. Караулов, Ж. Соколовська, О. Антомонов, М. Жгенті, С. Денисова та ін. Етапними є праці, присвячені дослідженню лексико-семантичного поля FOOD: М. Ткачук досліджено лексико-семантичного поле FOOD в діячності, Н. О. Попова розглядала лексико-семантичні особливості новітніх англіцизмів сучасного періоду на матеріалі тематичної групи «Страви та напої», Т. М. Куренкова дослідила класифікацію лексики FOOD у художніх творах з точки зору польового підходу.

Проте питання про специфіку лексичних одиниць на позначення FOOD як у вітчизняній, так і зарубіжній лінгвістиці залишається відкритим.

Новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше проаналізовано та побудовано лексико-семантичне поле FOOD в сучасній англійській мові, досліджено його лексичний склад, визначено ядро, центр та периферію.

Загальнонаукове значення роботи визначається тим, що її основні висновки поглиблюють та доповнюють знання про лексико-семантичне поле, та знайдуть практичне застосування в подальших дослідженнях даного аспекту.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики глибоко розроблені теорії, ідеї та принципи семантичного аналізу мови. У мовознавстві семантичне поле визначається як сукупність мовних одиниць, які об'єднуються спільністю змісту і відображають понятійну, предметну та функціональну схожість позначуваних явищ [3, с. 99]. С. Денисова бачить у семантичній будові поля відображення принципу ядерно-периферійної структури, організованої не за ознаками бінарної опозиції релевантності/нерелевантності, а за принципом ґрадування – ступеня значущості ознак: центр утворюється ознаками високого ступеня детермінованості, периферія об'єднує явища з високим рівнем варіативності [2, с. 123]. І. М. Кобозєва визначає лексико-семантичне поле як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, які відображають поняттєву, предметну чи функціональну подібність позначуваних явищ [3, с. 99].

Розглянувши погляди Р.З. Щура, лексико-семантичне поле існує в межах парадигматичних та синтагматичних відносин. У середині парадигматичного поля виявляються синоніми, антоніми, гіпоніми, гіпероніми та інші групи слів, які зв'язані спільністю семантичних відносин. Під синонімічними відносинами розуміють тип семантичних відносин мовних одиниць, що полягає в повному або частковому збігу їх значень. Наприклад: *food – nourishment (Food – anything that provides mental nourishment or stimulus; nourishment – a substance that nourishes, food, nutriment [11])*. На відміну від синонімії, антонімія – тип семантичних відносин лексичних одиниць, що мають протилежні значення. Наприклад: *food – drinks – nourishment in more or less solid form as opposed to liquid form [11]*.

Розглядаючи семантичне поле, варто зупинитись на його структурі. У структурі семантичного поля можна виділити такі частини:

1) ядро поля, що представлено родовою семою – компонентом, навколо якого розгортається поле. Оскільки ядро є лексичним вираженням смислів, або семантичних ознак, воно може замінити кожен із членів парадигми, будучи представником усієї парадигми. Наприклад ядром семантичного поля FOOD є лексема *food*, оскільки нею можна замінити будь-який компонент поля;

2) центр поля складається з одиниць, які мають інтегральне, загальне з ядром і між собою, значення. Тобто, центром поля може бути будь-який синонім до лексеми *food*.

3) периферія поля складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони вживаються в переносному значенні, заснованому на метафоричному перенесенні. Ці значення фіксуються в словниках [1, с. 26].

Для виокремлення лексем, які відносяться до ядра, центру та периферії, розглянемо визначення компонентного аналізу. За О. Селівановою, компонентний аналіз – методика опису структурної організації значення як набору мінімальних семантичних компонентів, кожний з яких виконує свою функцію і пов'язаний з іншими певними ієрархічними відношеннями. Компонентний аналіз ґрунтується на 3 категоріях: значеннях слів, семах та правилах уживання. За допомогою компонентного аналізу, лексеми можна подати у вигляді систем, побудованих за певною семантичною ознакою. Цей метод сприяє встановленню приналежності слів до певних семантичних угруповань мови [9, с. 230].

Визначення складових лексико-семантичного поля FOOD почнемо з дефініційного аналізу лексеми *food* на основі шести англійських тлумачних словників. В результаті компонентного аналізу лексеми FOOD на основі дефініцій із лексико-графічних джерел ми змогли виявити 19 компонентів, якими лексема FOOD реалізується в англійській мові (Таблиця 1).

Таблиця 1
Компонентний аналіз лексеми FOOD

Компонент	D1	D2	D3	D4	D5	D6
substance	+	+	+	+	+	+
carbohydrates	+	-	-	-	+	-
proteins	+	-	-	-	+	-
fats	+	-	-	-	+	-
nourishment	+	+	+	+	+	+
provisions	-	-	-	+	-	-
vegetables	-	+	-	-	-	-
meat	-	+	-	-	-	-
fruit	-	+	-	+	-	+
growth	-	-	+	+	+	+
energy	+	-	-	-	+	+
vitamins	-	-	-	-	+	-
condiments	+	+	-	-	+	-
minerals	-	+	-	+	+	-
stimulus	+	-	-	+	-	-
things	-	+	+	-	+	-
material	-	-	-	-	+	-
repair	-	-	-	-	+	-
vital processes	-	-	-	-	+	-

В семантичне поле FOOD входять такі лексеми: *substance, carbohydrates, proteins, fats, nourishment, provisions, vegetables, meat, fruits, growth, energy, vitamins, condiments, minerals, stimulus, things, material, repair, vital processes*.

Для визначення місця досліджуваних елементів у семантиці слова, ми обчислили вагу кожного компонента за формулою В. В. Левицького:

$$W = \frac{(n+1) - r}{n},$$

Де w – вага досліджуваного компонента, n – кількість компонентів у тлумаченні, r – порядковий номер компонента [7, с. 130].

Величина ваги компонентів коливається від 0 до 1. Очевидно, що найбільшою величиною ваги володіють компоненти, які найближче розташовані до слова, що тлумачиться. Компоненти, які демонструють найбільші величини ваги компонента, пов'язані з доміною найтісніше і становлять, таким чином, ядро поля: *substance, nourishment*. Одиниці значення з величиною ваги від 0.69 до 0.3 увійдуть до центрального складу поля: *growth, condiments, minerals, things, fruit*. Компоненти, вага яких менша за 0.3 належать до периферійного складу: *energy, carbohydrates, proteins, fats, stimulus, provisions, vegetables, meat, vitamins, material, repair, vital processes*.

Отже, за своєю будовою семантичне поле є складною системою, в якій поєднуються всі можливі значення однієї лексеми. При цьому синоніми та антоніми відіграють важливе значення, так як саме вони і складають парадигму значень будь-якого семантичного поля. Лексико-семантичне поле FOOD, будучи динамічним утворенням, швидко реагує на зміни, що відбуваються в мові з появою нових лексем та виступає внутрішньо організованою сукупністю взаємозв'язаних і взаємозумовлених одиниць, специфіка яких виявляється у структурно-семантичній організації і способах утворення.

Перспективи подальшого дослідження ми бачимо у вивченні лексико-семантичних полів, асоціативно пов'язаних з полем FOOD, дослідженні семантичних пересувів у лексиці на позначення FOOD у різних типах дискурсу.

Література:

1. Вердиева З. Н. Семантическое поле в современном английском языке / З. Н. Вердиева. – М.: Высшая школа, 1986. – 120 с.
2. Денисова С. П. Типология категорий лексичної семантики / С. П. Денисова. – К.: Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту, 1996. – 294 с.
3. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика: ученик / И. М. Кобозева. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
4. Кочерган М. П. Слово і контекст: лек. чина сполучуваність і значення слова / М. П. Кочерган. – Львів: Вища школа, 1980. – 183 с.
5. Кузнецова А. И. Понятие семантической системы и методы ее исследования / А. И. Кузнецова. – Москва, 1963. – 57 с.
6. Куренкова Т. Н. Микрополе «Мучные и крупяные блюда» как часть лексико-семантического поля «Еда» (в произведениях русских авторов конца XIX – начала XX вв.) / Т. Н. Куренкова // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М. Ф. Решетнева. – 2007. – № 4. – С. 200–204.
7. Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница: НОВА КНИГА, 2006. – 512 с.
8. Попова Н. О. Лексико-семантичні особливості новітніх англіцизмів сучасного періоду (тематична група «Страви і напої») / Н. О. Попова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: серія Філологія – 2008. – № 798. – С. 3–5.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – К., 2006. – 716 с.
10. Ткачук М. А. Лексико-семантичне поле їжі в діахронії / М. А. Ткачук // Студентські наукові записки Острозької академії: серія «Філологія» – 2009. – № 2. – С. 239–243.
11. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/food>
12. Dictionary.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary.reference.com/browse/food?s=t>
13. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/food>
14. Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/food>
15. Oxford Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/food?q=food>
16. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/food>